

Varme lære

(neste 2 uker)

* Temperatur

* Varme

Temperatur,
Måleenheter

Celsius

Fahrenheit (USA)

vann fryser ved 0°C } 1 atm.
vann koker ved 100°C } trykk

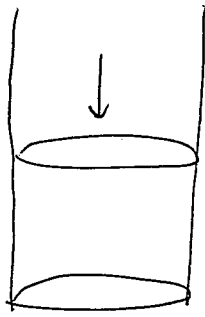
$$T(\text{Fahrenheit}) = 32 + \frac{9}{5} \cdot T(\text{Celsius})$$

Fahrenheit	Celsius
0	-17.8°C
32	0°C
50	10°C
68	20°C
98.6	37°C
212	100°C

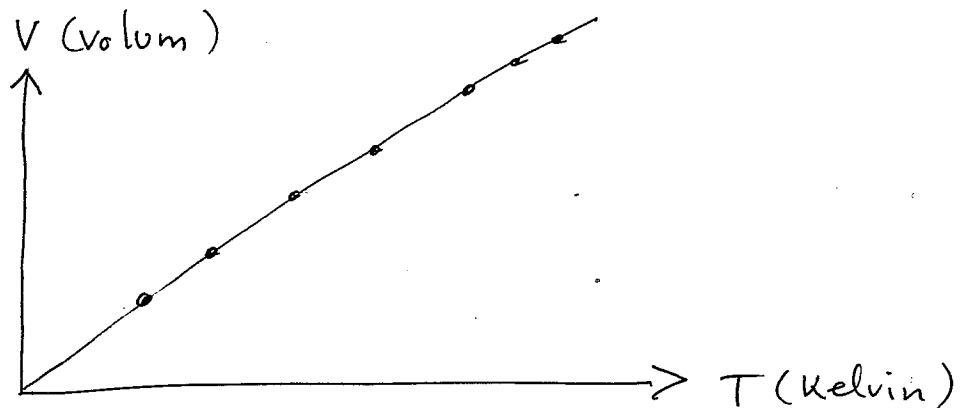
Til vitenskapelig bruk er enheten Kelvin best egnet.

$$T(\text{Kelvin}) = 273.15 + T(\text{grader Celsius})$$

$$0^{\circ}\text{C} = 273.15 \text{ Kelvin}$$

trykket holdes konstant
mengden gass holdes uendret
Endrer temperaturen.

Volumet er proporsjonalt til temperaturen
 T (Kelvin) (Ikke gyldig for T nær 0.)

Dette forholdet mellom V og T kan brukes
til å definere T .

Ideell gass

$$P \cdot V = n \cdot k \cdot T$$

trykk → P volum → V antall enheter (molekyler) i gassen → n Boltzmanns konstant → k temperaturen → T

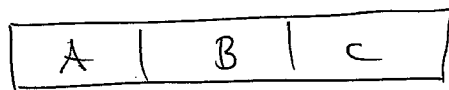
$k = 1.38 \cdot 10^{-23} \text{ J/K}$

Ideell gass : temperaturen T er proporsjonal
til gjennomsnittlig kinetisk energi til gassmolekylene

To systemer $\boxed{A}$ og $\boxed{B}$
er i termisk likevekt hvis A og B
har samme temperatur.

Termodynamikkens 0te lov :

Hvis A er i termisk likevekt med B og B er
termisk likevekt med C så er A i
termisk likevekt med C.

* A er i termisk likevekt med B hvis og bare
hvis B er i termisk likevekt med A
(* A er i termisk likevekt med seg selv.)

Lengde endring ved temperaturendring
De fleste faste stoff utvider seg når
temperaturen øker.

Ved små temperaturendringer er
endringsraten $\frac{\Delta L}{L}$ proporsjonal til
temperaturendringen

$$\frac{\Delta L}{L} = \alpha \Delta T$$

α avhenger av
materialet

α kalles
lengdeutvidelses koeffisienten
(enheten er K^{-1})

Eks glass $\alpha = 9 \cdot 10^{-6} \text{ K}^{-1}$

Cu $\alpha = 17 \cdot 10^{-6} \text{ K}^{-1}$

Al $\alpha = \underline{24 \cdot 10^{-6} \text{ K}^{-1}}$

Eks En aluminiumsstang er nøyaktig 1 m lang ved 0°C . Hvor lang er stangen ved 100°C .

$$\Delta T = 100^\circ\text{C} - 0^\circ\text{C} = 100 \text{ K}$$

$$\frac{\Delta L}{L} = \alpha_{\text{AL}} \cdot \Delta T = 24 \cdot \underbrace{10^{-6} \text{ K}^{-1} \cdot 100 \text{ K}}_{10^{-4}}$$

$$= 24 \cdot 10^{-4} = 24 \cdot 10 \cdot 10^{-4}$$

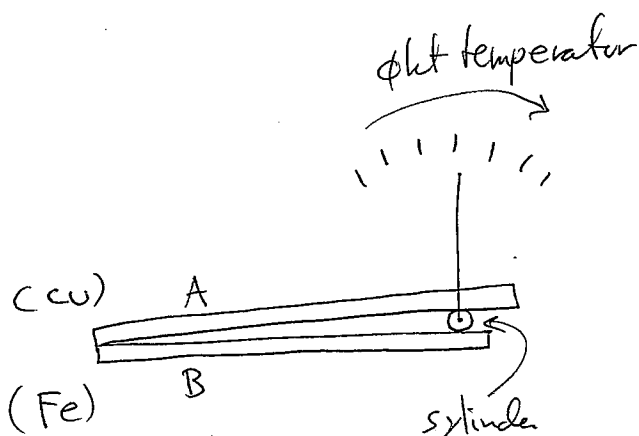
$$= 2.4 \cdot 10^{-3}$$

Lengden ved 100°C er

$$L + \Delta L = L \left(1 + \frac{\Delta L}{L} \right) = 1 \text{ m} (1 + 2.4 \cdot 10^{-3})$$

$$= \underline{\underline{1.0024 \text{ m}}}$$

Stangen er blitt 2.4 mm lengre.

$$\alpha_A > \alpha_B$$

Den ulike lengdeøkningen for material A og B fører til at sylinderen venter ved temperaturendringer.

De fleste faste legemer og væsker utvider seg når temperaturen øker.

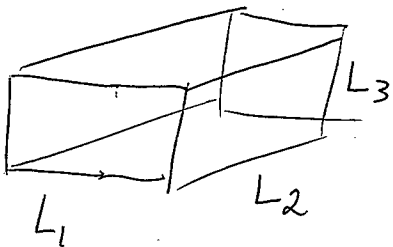
$$\Delta V = \gamma \cdot V \cdot \Delta T$$

ΔV endring i volumet

γ volumsutvidelses koeffisient.

Vann utvider seg ikke når $0^\circ\text{C} < T < 4^\circ\text{C}$,
det trekkes seg sammen $\therefore \gamma < 0$.

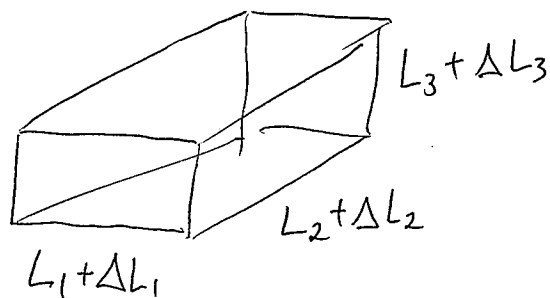
Anta at et fast legeme utvider seg like mye i alle retninger ved temperaturoending.

volumet $V = L_1 \cdot L_2 \cdot L_3$.

endrer temperaturen

$$\Delta T$$

Volumendingen: $(L_1 + \Delta L_1) \cdot (L_2 + \Delta L_2) \cdot (L_3 + \Delta L_3) - L_1 \cdot L_2 \cdot L_3$

$$= \Delta L_1 (L_2 \cdot L_3) + \Delta L_2 (L_1 \cdot L_3) + \Delta L_3 (L_1 \cdot L_2) + \text{høyere ordens ledd i } \Delta L_i$$

$i = 1, 2, 3$

$$\Delta L_i = L_i \cdot \alpha \cdot \Delta T$$

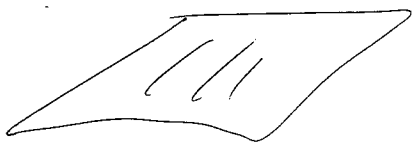
α lengdeutvidelseskoeffisienten.

$$\Delta V = \alpha \cdot \Delta T \underbrace{(L_1 \cdot L_2 \cdot L_3 + L_2 \cdot L_1 \cdot L_3 + L_3 \cdot L_1 \cdot L_2)}_{3 \cdot L_1 \cdot L_2 \cdot L_3}$$

$$\Delta V = 3 \cdot \alpha \cdot V \cdot \Delta T$$

Så $3\alpha = \gamma$

Dette gjelder for generelle legemer (ikke bare for bokser).

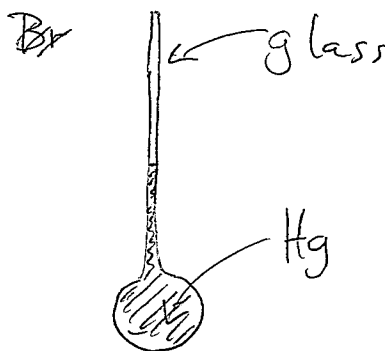

Areal A til et fast legeme formet som en plate.

$$\Delta A = \underline{2\alpha} \cdot A \cdot \Delta T$$

← Kvikksølv

Volumentvidelse brukes til å lage Hg-termometer

$$\gamma_{Hg} > \gamma_{glass}$$

Oppg 9

Massetetthet $\rho = \frac{\text{masse}}{\text{volum}}$

Hvordan endrer ρ seg med temperaturen

$$\Delta V = \gamma \cdot V \cdot \Delta T$$

Total masse m totalt volum (før temp. endring) V

$$\rho = \frac{m}{V}$$

Massetettheten etter temp. endringen

$$\begin{aligned} \rho + \Delta\rho &= \frac{m}{V + \Delta V} = \frac{m}{V(1 + \frac{\Delta V}{V})} \\ &= \frac{m}{V} \cdot \frac{1}{1 + \frac{\Delta V}{V}} = \rho \cdot \frac{1}{1 + \frac{\Delta V}{V}} \end{aligned}$$

$$\rho + \Delta\rho = \rho \cdot \frac{1}{1 + \gamma \cdot \Delta T}$$

Geometrisk rekke: $1 + x + x^2 + x^3 + \dots = \frac{1}{1-x}$
når $|x| < 1$.

$$\begin{aligned} \frac{1}{1 + \gamma \cdot \Delta T} &= \frac{1}{1 - (-\gamma \Delta T)} = 1 + (-\gamma \Delta T) + (-\gamma \Delta T)^2 + \dots \\ &\sim 1 - \gamma \Delta T \quad (\text{til første orden}) \\ &\text{når } |\gamma \Delta T| \ll 1 \end{aligned}$$

Vi får at

$$\begin{aligned} \rho + \Delta\rho &= \rho(1 - \gamma \Delta T) \\ &= \rho - \gamma \rho \Delta T \end{aligned}$$

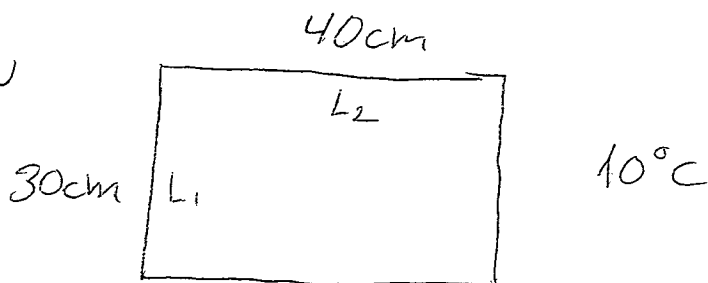
(for $\gamma \Delta T \ll 1$)

Så $\Delta\rho = -\gamma \rho \Delta T$

OPPG 4

Glassvindu

$$\text{Areal} A = L_1 \cdot L_2$$

Hva er arealet til glassvinduet ved 40°C?

$\alpha = 9 \cdot 10^{-6} \text{ K}^{-1}$ lengdeutvidelseskoeffisienten.

$$\Delta A = (L_1 + \Delta L_1)(L_2 + \Delta L_2) - A$$

$$= L_1 \left(1 + \frac{\Delta L_1}{L_1}\right) \cdot L_2 \left(1 + \frac{\Delta L_2}{L_2}\right) - A$$

$$= A \left(1 + \frac{\Delta L_1}{L_1}\right) \left(1 + \frac{\Delta L_2}{L_2}\right) - A$$

$$= A(1 + \alpha \Delta T)(1 + \alpha \Delta T) - A$$

$$= A(1 + 2\alpha \Delta T + \alpha^2 (\Delta T)^2) - A$$

$$\frac{\Delta A}{A} = 2\alpha \cdot \Delta T + \alpha^2 (\Delta T)^2 \quad \leftarrow \text{veldig liten viser bort}$$

$$= 2 \cdot 9 \cdot 10^{-6} \text{ K}^{-1} \cdot 30 \text{ K}$$

$$= 540 \cdot 10^{-6} = 5,4 \cdot 10^{-4}$$

$$\Delta A = (\cancel{0,3 \text{ m}}) (30 \text{ cm} \cdot 40 \text{ cm} \cdot 5,4 \cdot 10^{-4})$$

$$= 12 \cdot 5,4 \cdot 10^{-2} \text{ cm}^2$$

$$= (54 + 10,8) \cdot 10^{-2} \text{ cm}^2$$

$$= \underline{\underline{(64,8) \cdot 10^{-2} \text{ cm}^2}} = \underline{\underline{0,648 \text{ cm}^2}}$$